

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

23e jaargang nr. 46 - 15 november 1970

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58 t.n.v. De Humanistische Pers

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 8,50 per jaar
overige landen f 12,50 per jaar
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

Praten met elkaar

Vaak wordt de vraag gesteld wat de plaatselijke gemeenschappen (afdelingen) van het Humanistisch Verbond feitelijk doen. Praten ze daar nu alleen maar? Ja, er wordt wel veel gepraat, maar er gebeuren — en dat steeds meer — ook andere dingen. Men krijgt wel eens de indruk, dat praten haast iets onfatsoenlijks is geworden. En natuurlijk, het praten om het praten alleen, zonder dat dit enige consequenties heeft, is een vrij nutteloze bezigheid. De vraag is dus, waar praat je over, met wie en wat wil je er mee bereiken.

Een aantal leden van de gemeenschap Wagingen heeft met verpleegden in een psychiatrische inrichting van justitie een gespreksgroep gevormd. Deze verpleegden zijn mensen, die vaak herhaalde malen in aanraking met de justitie zijn gekomen en van wie de rechter vindt, dat ze na hun straftijd in een inrichting moeten worden opgenomen. Het zijn vaak de mensen, die over het stempel van gedetineerde heen ook nog eens het stempel van psychopaat dreigen te krijgen.

Tweemaal hebben we een gesprek bijgewoond. Enige grepen uit die gesprekken laten wij hieronder volgen. Het ging eerst om de vraag hoe de ex-gedetineerde zijn plaats weer in de maatschappij moet vinden, hoe de mensen in de vrije maatschappij daarop reageren en hoe de ex-gedetineerde/verpleegde het al of niet bestaande wantrouwen ervaart.

Patiënt I: Als je bij een baas komt werken en aan wie je alles bij indiensttreding hebt verteld, dan heb je al gauw een wantrouwen. Je hebt het gevoel dat die baas de hele tijd naar je loopt te kijken en zich steeds afvraagt of je niet iets in je schild voert. Dit gevoel gewantwoord te worden lokt agressie uit en geeft je aanleiding om verkeerde stappen te overwegen. Je krijgt het gevoel niet meer als een volwaardig burger te worden aanvaard. Dat je er niet meer in thuis hoort. Vroeger, als kind, werd ik al niet opgevangen en ook nu is dit hetzelfde. Wat zijn de mensen met mij van plan? Ik voel het zo aan, dat er voor mij wordt gedacht en gedaan, dat ik wordt uitgestoten. Want dan heeft het leven voor mij geen zin en ook voor de

maatschappij geen betekenis.

Lid gemeenschap: Wanneer je stelt, dat men je niet opvangt, wanneer men niet *dit* en niet *dat* doet, dan vraag je daar toch om. Dan verwacht je toch dat men voor je denkt en voor je doet. P. I: Nee, dat wil ik juist niet. Ik wil juist niet hebben dat ze voor me denken, en ook niet naar mij kijken. Het gaat er om dat deze man mij

P. L. BERGER,

„Sociologisch denken”

Berger wil met deze kennismaking met de sociologie een poging doen om de samenleving te begrijpen. Dat is van belang omdat mensen niet kunnen leven buiten een samenleving, ieder mens ontleent aan de samenleving zijn identiteit.

Wat is nu precies de invloed van de samenleving op de mogelijkheden voor de mens zich een eigen identiteit te verwerven?

In bepaalde opzichten kan de samenleving worden beschouwd als een soort gevangenis, waarin de individu voortdurend gedwongen wordt. Het is ook mogelijk de samenleving te zien als een groot spel, waarin ieder zijn rollen speelt, rollen, waarin de spelers zelf geloven. Hoewel het dus lijkt, dat de spelers hun rollen spelen in een vastgelegd patroon, toch hebben zij ook een zekere vrijheid. Een vrijheid, die kan worden gerealiseerd door verzet, innerlijke distantie of manipulatie.

Door te laten zien wat er achter de maatschappelijke verschijnselen zit, door te laten zien dat die wel degelijk veranderbaar zijn, kan het sociologisch inzicht een belangrijk onderdeel uitmaken van een bepaald, typisch hedendaags levensgevoel, dat zijn eigen bijzondere vorm van menselijk mededogen kent en dat de grondslag kan vormen voor een waarachtig humanisme.

J. de Leede

198 blz.

f 11,—

Bestellingen per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers - Utrecht.

Verdraagzaamheid

uitgave nr. 37 van het Nederlands Gesprekscentrum (N.G.C.) 44 blz. f 2,50.

Deze brochure is samengesteld door Dr. H. Bongers, Mr. K. Groen, Dr. S. L. Kwee, Prof. Dr. Ir. A. F. van Leeuwen S.J., Mej. Dr. M. Nolte, Prof. Dr. T. J. C. J. Nuyens, Drs. J. G. van der Ploeg, Prof. Dr. H. de Vos en Mr. H. B. J. Waslander.

Achtereenvolgens worden behandeld de vraag wat verdraagzaamheid is, de gronden, de grenzen en de toepassingen van verdraagzaamheid en ten slotte de verdraagzaamheid tussen de volken.

Ongetwijfeld een nuttige uitgave, nu de grenzen van het al of niet toelaatbare zo in discussie zijn.

Bestellingen per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.

gewoon als een gewone burger in de maatschappij mijn werk laat doen.

L.G.: En dan komt het wantrouwen wanneer je zegt hij neemt me wel aan; zoveel wantrouwen heeft hij niet, maar hij blijft naar me loeren. Maar de vraag is: blijft hij loeren?

P. I: Als ik merk dat deze man naar me kijkt, ja. Ik bedoel: als deze man me niet bekijkt en niet wantrouwt en ik zou daar gewoon werken als een ander, nee dan zou ik geen wantrouwen hebben.

L.G.: Maar je begint al zelf met een wantrouwen als je gaat denken: „die man vertrouwt me niet”.

P. I: Is het niet begrijpelijk dat je wantrouwen hebt als je al als kind van zes jaar in tehuizen terecht komt waar een bepaald regime heerst, dat boven je gesteld is. Als je nooit in een gezin bent opgenomen. Als je zo een maatschappij binnen treedt, die je bij wijze van spreken een knaak in je handen stopt om een potje kapotjes te halen terwijl er nog nooit enige seksuele voorlichting heeft plaats gehad. Is het dan niet begrijpelijk, dat er bij mij tegen deze maatschappij een wantrouwen groeit.

L.G.: Aan de andere kant is het even begrijpelijk, dat de maatschappij een wantrouwen tegen jou heeft. De maatschappij beschermt zichzelf.

P. I: Maar mag ik mijzelf ook beschermen. Overigens kan de maatschappij, de massa, zich beter beschermen dan ik als enkeling, als alleenstaande.

L.G.: Maar je staat toch niet alleen.

P. I: Dat sta ik wel als ik het gevoel heb te worden bekeken.

P. II: Wat ik de maatschappij ergens kwalijk neem is dat die selecteert. De volksmond zegt „Van hard werken word je niet rijk”. Dat houdt dus in, dat de mensen die rijk zijn niet hard gewerkt hebben. Hoe komen ze dan aan hun rijkdom, aan hun villa, hun geld, hun jacht, enz. De doorsnee arbeider, die deel uitmaakt van de massa, zegt dat de bezittende klasse zich dit op een oneerlijke manier heeft toegeëigend. Belastingontduiking b.v. wordt toch ergens gezien

als „Dat mag”. Als ik in de gevangenis kom voor belastingontduiking ben ik een hele toffe jongen. En als ik dronken achter het stuur heb gezeten, dan kan dit ook nog, want ook dat heeft nog te maken met zo iets als man zijn. Zo gauw als het iets anders is, b.v. op seksueel gebied, dan gaat men selecteren. Mensen doen vaak hetzelfde, maar wat de een doet is net niet strafbaar, wat de ander doet wel. En dat is het verschil. De laatste is door de poort gegaan en er is nu een schutting tussen beiden. De gedetineerde merkt, dat de knip aan de andere kant zit. Maar ik vind het niet meer als billijk dat, wanneer ik mijn straf heb gehad, de mens aan de andere zijde die knip weer losmaakt en mij in de gelegenheid stelt mijzelf te verbeteren en mij te laten zien wat ik kan. Maar als men begint te denken „Hij is met de justitie in aanraking geweest”, dan wordt de mogelijkheid daarmee reeds afgeknapt.

L.G.: Ik ben het volkomen met je eens en al die artikelen van prof. Hoefnagels tijdens die reclasseringsdagen, zijn me uit het hart gegrepen. En de maatschappij moet in deze inderdaad wel, volgens mij, een andere houding aannemen. „De maatschappij moet gereclasserd worden om te kunnen reclasseren”.

Maar je moet het ook eens van jezelf uitzien. Die reclassering heeft het gedaan, dié justitie heeft het gedaan, dié maatschappij heeft het gedaan. Nee, jij bent fout geweest.

P. III: Ja, maar het probleem van mij ligt hier op tafel en daar gaan wij op in. Maar laat ook de andere zijn problemen naar voren brengen. Dan ontstaat er een beter begrip.

L.G.: Wat jij bedoelt is, geloof ik eigenlijk — en dat spreekt mij wel aan — dat wij allemaal onze problemen hebben. We uiten ze op een bepaalde manier; ieder op zijn eigen manier. Een aantal van die manieren zijn strafbaar bij de wet en wanneer je je problemen op dié manier uit, dan kom je in een andere categorie te staan dan de mensen die hun problemen, precies dezelfde problemen, uiten op een manier die niet strafbaar is. Eigenlijk zijn we hetzelfde.

L.G.: Ik geloof zelfs dat je kunt zeggen dat het natuurlijk wel zo is dat sommige mensen natuurlijk ook grotere problemen hebben en dat die dus gauwer geneigd zullen zijn om een uitlaat te zoeken die strafbaar is. Niet zozeer omdat ze strafbaar zijn maar omdat die problemen zo groot zijn dat je niet voldoende hebt aan de gewone vormen van uitlaat zoals die in de maatschappij getolereerd zijn.

L.G.: Nee, ik geloof het absoluut niet; ik ben ervan overtuigd dat de grootte van het probleem helemaal niet te maken heeft met de al of niet strafbaarheid van de uiting daarvan. Ik geloof best dat het mogelijk is dat een veel groter probleem op een niet strafbare wijze — niet op een goede wijze — maar op een niet strafbare wijze wordt geuit dan een kleiner probleem dat zich kan uiten in het stelen van alsmar een gulden, alsmar een dubbeltje voor mijn part en dat dát strafbaar is.

P. I: Ja maar, dat is het essentiële wat je dus uit in je jeugd. Wat u dus zegt over een dubbeltje, daar begint het dus mee. Die sneeuwbal die wordt dus steeds groter en op het laatst ontploft je en dan kom je werkelijk met de justitie in aanraking.

L.G.: Ja maar wordt die sneeuwbal niet groter

door de verkeerde wijze waarop we altijd met straf reageren op een misdrijf, op een wets-overtreding. Wordt daardoor niet de uiting van het probleem groter. En misschien ook het probleem groter.

P. I: Ja, het probleem zal wel groter worden, maar dan zal je dus op een gegeven moment een andere vorm van straf moeten vinden, b.v. een opvangcentrum. Er zal in ieder geval iets moeten zijn.

L.G.: Ik wil dus niet zeggen dat je zonder reactie van die maatschappij kunt doorgaan met het stelen van dubbeltjes en dat bedrag voor mijn part verhogen. Door de vorm van de reactie, door het feit dat ze je in een gevangenis, in een hok stoppen, is het gevolg alleen maar dat je het erger gaat doen.

L.G.: Het is vaak ook zo onlogisch wat er wordt gedaan. Ik bedoel dat je ten koste van enorme risico's bijvoorbeeld ergens een tientje gaat jatten. Als iemand bij wijze van spreken een hoop goudstaven steelt en meent daar zijn hele leven met zijn familie mee boven Jan te zijn, dan is dit ergens veel logischer, dan dat je een of andere onbenullige diefstal pleegt met de onevenredige grote risico's die daaraan zijn verbonden.

Producer: Zomaar wat brokstukken uit een paar gesprekken zoals die gevoerd werden tussen een groepje leden van het Humanistisch Verbond in Wageningen en een aantal mensen uit een psychiatrische inrichting van justitie. Wat heb je nou aan al dat gepraat?

P. II: Er werd zonet gevraagd wat voor mij de maatschappij betekent en wat ik er aan zou willen doen. Als persoon, die met de justitie in aanraking is geweest, zou ik graag willen zien, dat dit soort gesprekken veel regelmatig worden gehouden. Ik heb er ontzaglijk veel steun aan gehad en er ook erg veel van geleerd. Ik zou dit ook voor de vrije maatschappij nuttig achten. Ik geloof, dat als we, ongeacht de maatschappelijke positie, eens bij elkaar gingen zitten en gewoon eens gaan praten over onze moeilijkheden, dan geloof ik dat we een eind vooruit komen en dat we aan elkaar een behoorlijke steun kunnen hebben.

L.G.: Ik voel het een beetje zoals jij het voelt als je het hebt over dat niet aanwezig zijn van het verschil. Het feit, dat je het zelf ook inderdaad volledig in je hebt en dat het er ook uit kan komen leert mij, dat er geen wezenlijk verschil is tussen degenen die wel in conflict komt met de justitie en degenen met wie dit niet het geval is. Het is slechts toeval.

L.G.: Ja, de vraag wordt toegespitst over de zaken die je dan misdaan hebt of niet misdaan hebt en waarvoor dan de ene categorie in de gevangenis komt en de andere niet. Maar dat heeft voor mij persoonlijk hier nooit gespeeld. Ik vind wel, wat mijzelf betreft, dat al deze gesprekken die hier gevoerd zijn, voor mij persoonlijk heel diepgaand geweest zijn en daar ben ik vaak vele dagen kapot van omdat ik allerlei dingen heel relatief ben gaan zien, die ik daarvoor als vaststaande feiten aannam.

Producer: In Wageningen praten mensen van het Humanistisch Verbond geregeld met een groep gedetineerden uit een psychiatrische inrichting van justitie. Dit zijn korte flitsen van die gesprekken.

Rapporten van de Humanistische Stichting Socrates

De aanstootgevers
32 blz.

Het gezag
40 blz.

Echtscheiding
24 blz.

Humanisme en Arbeid
54 blz.

Strafrecht en sexualiteit
40 blz.

De prijs van elk van deze uitgaven
bedraagt f 2,50.

*Bestellingen per giro 58 t.n.v.
De Humanistische Pers,
Utrecht.*

EVOLUTIE

publikatie nr. 38 van het Ned. gesprekscentrum.

Medewerkers: Prof. Dr. A. de Froe, Prof. Dr. S. J. Geerts, Dr. J. M. de Jong (overleden in 1968), Pater Drs. H. J. van der Lee S. J., Prof. Dr. J. Lever, Dr. O. Noordenbos, Dr. H. J. C. Oomen, Drs. J. G. van der Ploeg, Dr. C. van Rijsinge.

Hoofdstukken:

I De biologische evolutietheorie.

II De grote cesuren.
(overgangen tussen plant naar dier,
tussen dier naar mens, van niet-le-
vend naar levend)

III Evolutie en levens overtuiging.

IV De ethiek van het ingrijpen in het
evolutieproces.

50 bladzijden

f 2,50

*Bestellingen per giro 58 t.n.v. de Humanistische
Pers - Utrecht.*

Maar nu dan over wat het Oosten nog bewaard heeft en wat bij ons als gemis begint herkend te worden.

1) De verhouding tussen activiteit en beschouwing verschilt in Oost en West. Het verkeer in Bangkok en Tokio is een heksenketel, maar toch wordt de contemplatie er op hogere prijs gesteld, getuige de vele meditatiecentra, dan bij ons, waar de retraitshuizen en de kloosters der beschouwende orden in een crisis verkeren. De hindoe leert van zijn heiligste geschrift, de Bhagavadgita, dat men nu eenmaal moet handelen ook al heeft men er geen zin in. De westerling zou moeten horen dat men nu eenmaal moet mediteren, om te ontkomen aan een slopende onrust en leegheid. En waarin het Westen de meditatie wordt geleerd, daar viel het accent nog op de activiteit van de geest. Maar het Oosten weet dat mediteren eerder leeg en stil en bewegingloos worden is, eerder alle gedachten wegleggen dan nadenken.

2) Men mag zeggen dat in de oosterse traditie activiteit en techniek meer naar binnen zijn gekeerd dan naar buiten. De Amerikaan veroverd de maan, het Oosten heeft duizenden jaren in de overtuiging geleefd dat de meeste energie nodig is om het eigen ik te ontmaskeren als een vergissing. Alle technisch vernuft dat wij investeren in de wereld buiten ons, heeft de oosterling gebruikt om de eigen menselijke natuur te leren kennen en in de hand te krijgen. De Europeanen zou men op geestelijk terrein dan ook wel naïef kunnen noemen. Er begint nu vooral onder de jeugd een behoefte te ontstaan aan wat men bewustzijnsverruiming noemt, vooral ook in verband met psychedelische farmaci, maar ik vrees dat alleen met drugs de omvorming van de persoon niet diep genoeg gaat omdat men de bevrijding te goedkoop wil hebben, n.l. zonder dat het bestaan wordt veranderd door geduldig oefenen onder beproefde leiding.

3) Met die naar binnen gekeerde techniek hangt een ander aspect van de oosterse traditie samen: het besef dat kennen en zijn samenvallen, dat kennis zonder zijn waardeloos is, duidelijker nog: dat het weten zelf schadelijk is als het bestaan er niet door geraakt is. Echte kennis maakt dat men wordt wat men kent. Contemplatie is niet een waarheid kennen, maar een waarheid worden. Leren is geen school van het verstand alleen, maar van het zijn. Het besef daarvan is aan het Westen niet geheel vreemd, maar het heeft onze cultuur toch maar weinig beïnvloed. Het objectiverende verstand de wetenschap, staat er in hoger aanzien dan de affectieve rijpheid van de persoon. De universiteiten kweken geleerden, maar geen wijzen. Het studentenprotest is nog te ondiep in zover het alleen aanstuurt op maatschappijkritiek en veel minder op de rijping en zuivering van de individuele gevoelens. Maar daartegen zijn de weerstanden ook veel groter, want het is prettiger anderen te hervormen dan zichzelf.

4) In die bestaansvorming en bewustzijnsvernieuwing speelt het lichaam een uiterst belangrijke rol. India, Tibet, Japan, China, alle hebben zij gedetailleerde en uitvoerige technieken ontwikkeld, die de ademhaling en de beweging regelen. En het doel was vaak niet alleen hy-

giënisch, maar ook mystiek. Het lichaam moet in harmonie zijn met de kosmos, zoals het in de Chinese gymnastiek heet.

De ademhaling is in deze oude culturen de koninklijke weg zowel naar de gezondheid als naar de godheid. De lichaamsbewegingen zijn, in tegenstelling tot de veel meer agressieve westerse gymnastiek, langzaam. Een vaste regel luidt: men moet ophouden zodra men moe wordt. Men moet er zijn eigen ik vergeten en loslaten. Van dat loslaten is de spierontspanning de onmiddellijke uitdrukking. Maar juist die ontspanning is de voorwaarde om daarna moeiteloos kracht uit te oefenen, zoals men kan zien aan de Japanner die de kunst van het boogschieten beoefent. Men kan veilig zeggen dat de oosterse culturen een theoretische en praktische kennis van het lichaam hebben die blijk geeft van groot raffinement — en waarbij vergeleken de westerse lichaamscultuur onderontwikkeld moet worden genoemd. Dit terrein is door de wetenschap nog nauwelijks ontgonnen.

5) Het zijn is, zoals gezegd, in de oosterse traditie, meer in achtting dan in het Westen, terwijl men in het Westen wel de wereld en de planeten poogt te heroveren, maar de eigen existentie vaak als braak land ongecultiveerd laat liggen. En daar aan moet nog worden toegevoegd: bij ons is het zijn ook vaak minder in tel dan het hebben. Wij kunnen vandaag vrijwel alle behoeften bevredigen. En het sociaal-economisch bestel zoals het nu is dwingt ons om telkens nieuwe gemakken en aangename dingen uit te vinden en dus nieuwe behoeften te scheppen. Een wandeling door een warenhuis of supermarkt en men voelt behoeften ontwaken die bij onze voorouders niet bestonden. In de grote oosterse culturen nu is de grondregel voor het leven: onthechting, geen begeerte. Alle lijden komt van de begeerte, inclusief de begeerte om te leven. Dat is goed boeddhistisch. En de hindoe leert van de Bhagavadgita, dat men zich niet moet hechten aan het resultaat van zijn werk, maar alleen zijn plicht moet doen. Men moet in de wereld zijn zo ongeveer als een dauwdruppel die los op het lotusblad ligt en er bij iedere beweging kan afvallen. Zulke voorschriften kunnen natuurlijk aanleiding geven tot excessieve ascese, tot wereldvreemdheid en tot gebrek aan vakbekwaamheid, maar men moet geen systeem beoordelen naar zijn zwakste kanten. Anderen zeggen: „begeer niet” is een zure-druiven-mechanisme, een poging om het volk te doen berusten in de ellende van een verpauperd bestaan. Men vergeet dan dat de Boeddha een zoon was uit een rijk vorstenhuis en dat het hem aan niets ontbrak. Hij ontdekte de regel „begeer niet” juist vanuit zijn rijkdom. En zelfs het zgn. tantrische boeddhisme, dat de leerling opdraagt zich te oefenen in het genieten van alles, de sex inclusie, houdt hem tegelijk voor dat hij daarbij zijn innerlijke vrijheid en superioriteit niet mag verliezen. De grondstelling van heel het Oosten blijft: men moet zover komen dat men geen behoeften meer voelt.

(Uit: Oosterse renaissance
Ambo 1970)